

پیام پژوهش

نیاز گسترده دانشگاه‌ها به منابع و متون درسی با نگرش اسلامی در رشته‌های علوم انسانی و محدود بودن امکانات مراکز علمی و پژوهشی که خود را موظف به پاسخ‌گویی به این نیازها می‌دانند، ایجاب می‌کند امکانات موجود با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی در مسیر اهداف مشترک به خدمت گرفته شود و افزون بر ارتقای کیفی و کمی منابع درسی از دوباره‌کاری جلوگیری به عمل آید. به همین منظور، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی سازمان «سمت» و دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، کار مشترک خود را با انتشار کتاب بازار سرمایه اسلامی؛ ابزار، قراردادها و معاملات به جامعه علمی کشور عرضه می‌کنند. از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، ما را در جهت ارتقای کیفی کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند. کتاب حاضر به عنوان منبع مبنایی برای اساتید دانشگاه، دانشجویان رشته‌های مالی، اقتصاد و حسابداری، فقه و حقوق، طلاب حوزه‌های علمیه و مسئولان، خبرگان و فعالان بازار سرمایه تدوین شده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی، سایر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

سخن ناشر

رسالت و مأموریت دانشگاه امام صادق (علیه السلام) «تولید علوم انسانی اسلامی» و «تربیت نیروی درجه یک برای نظام» (که در راهبردهای ابلاغی مقام معظم رهبری مدظله تعیین شده) است. اثربرداری علوم انسانی از مبانی معرفتی و نقش معارف اسلامی در تحول علوم انسانی، دانشگاه را بر آن داشت که به طراحی نو و بازمهندسی نظام آموزشی و پژوهشی جهت پاسخ‌گویی به نیازهای نوظهور انقلاب، نظام اسلامی و تربیت اسلامی به عنوان یک اصل محوری برای تحقق مأموریت خویش بپردازد و بر این باور است که علم توأم با تزکیه نفس می‌تواند هویت جامعه را متأثر در مسیر تعالی و رشد قرار دهد.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چهارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهره‌مندی از نتایج آن‌هاست. از این منظر پیشگامان

عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» درواقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است. دانشگاه امام صادق (علیه السلام) درواقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم‌اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام‌عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آن‌هاست تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت (ان شاء الله).

وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ

معاونت پژوهشی دانشگاه

فهرست اجمالی

پیشگفتار	۲۹
بخش اول: ابزارهای اسلامی بازار سرمایه	۳۳
فصل ۱: سهام	۳۵
فصل ۲: اوراق مشارکت	۵۱
فصل ۳: اوراق اجاره	۷۷
فصل ۴: اوراق مرابحه	۱۰۹
فصل ۵: اوراق منفعت	۱۱۹
فصل ۶: اوراق وکالت	۱۲۹
فصل ۷: اوراق خرید دین	۱۴۷
فصل ۸: اوراق رهنی	۱۶۷
فصل ۹: اوراق سفارش ساخت (استصناع)	۱۸۹
فصل ۱۰: اوراق سلف موازی استاندارد	۲۰۷
فصل ۱۱: اسناد خزانه اسلامی	۲۲۳
فصل ۱۲: اوراق گواهی ظرفیت	۲۴۳
فصل ۱۳: اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۱
فصل ۱۴: گواهی سپرده کالایی	۲۷۵
فصل ۱۵: اوراق بهادار بیمه اتکایی	۳۰۳

فصل ۱۶: اوراق مضاربه	۳۲۵
فصل ۱۷: اوراق وقف	۳۳۹
فصل ۱۸: گواهی صرفه جویی	۳۵۱
بخش دوم: قراردادهای اسلامی بازار سرمایه	۳۷۷
فصل ۱۹: قرارداد آتی ها	۳۷۹
فصل ۲۰: قرارداد اختیار معامله	۴۱۵
فصل ۲۱: قرارداد خرید اعتباری	۴۴۹
فصل ۲۲: فروش استقراضی (فروش تعهدی)	۴۷۱
فصل ۲۳: تأمین مالی مبتنی بر فروش سهام و دو اختیار معامله	۴۸۵
فصل ۲۴: قرارداد کشف پرمیوم	۵۰۳
فصل ۲۵: معامله دارایی های فکری	۵۱۹
فصل ۲۶: بورس بازی	۵۳۹
منابع	۵۵۷
نمایه	۵۷۷

فهرست تفصیلی

پیشگفتار.....	۲۹
بخش اول: ابزارهای اسلامی بازار سرمایه.....	۳۳
فصل ۱: سهام.....	۳۵
مقدمه.....	۳۵
۱. ضرورت تبیین فقهی سهام.....	۳۵
۲. عقد شرکت از نگاه فقهی و حقوقی.....	۳۸
۳. ماهیت سهام.....	۳۹
۳-۱. سهم به عنوان حق.....	۳۹
۳-۲. سهم به عنوان دین.....	۴۳
۳-۳. سهم به عنوان عین.....	۴۴
۴. سهم بخشی از شرکت.....	۴۵
۵. مصوبه کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار.....	۴۷
۶. دیدگاه مراجع عظام تقلید در خصوص سهام.....	۴۸
فصل ۲: اوراق مشارکت.....	۵۱
مقدمه.....	۵۱
۱. پیشینه اوراق مشارکت در ایران.....	۵۲
۱-۱. قبل از تصویب قانون انتشار اوراق مشارکت.....	۵۲
۱-۲. بعد از تصویب قانون انتشار اوراق مشارکت.....	۵۳

۲. تعریف اوراق مشارکت	۵۳
۳. اهداف و آثار اوراق مشارکت	۵۴
۴. ویژگی‌های اوراق مشارکت	۵۵
۴-۱. مالکیت بدون حق رأی	۵۵
۴-۲. مشارکت موقت	۵۵
۴-۳. قابلیت تبدیل یا تعویض با سهام	۵۶
۵. قیمت‌گذاری طرح‌ها و تسویه اوراق	۵۶
۵-۱. تعیین قیمت به روش بازاری	۵۷
۵-۲. تعیین قیمت به روش کارشناسی	۵۷
۶. انواع اوراق مشارکت	۵۷
۶-۱. اوراق مشارکت دولت	۵۷
۶-۲. اوراق مشارکت شرکت‌ها و مؤسسات	۵۸
۶-۳. اوراق مشارکت بانک مرکزی	۵۸
۷. ارکان انتشار اوراق مشارکت	۵۹
۸. الگوی عملیاتی اوراق مشارکت	۶۰
۹. بررسی فقهی اوراق مشارکت	۶۱
۹-۱. مفهوم شرکت در لغت و اصطلاح	۶۱
۹-۲. انواع شرکت	۶۲
۹-۲-۱. شرکت عنان	۶۳
۹-۲-۲. شرکت ابدان	۶۳
۹-۲-۳. شرکت مفاوضه	۶۳
۹-۲-۴. شرکت وجوه	۶۴
۹-۳. تقسیم سودوزیان در شرکت	۶۴
۹-۴. تضمین اصل سرمایه و سود اوراق	۶۷
۹-۵. مشروعیت سود علی‌الحساب	۶۹
۹-۶. بررسی فقهی اوراق مشارکت بانک مرکزی	۷۰
۹-۷. اوراق مشارکت مصون از تورم	۷۱
۹-۷-۱. اوراق مشارکت با سود علی‌الحساب شناور	۷۱

۷۲.....	۹-۷-۲. اوراق مشارکت دارای حق اختیار فروش
۷۳.....	۹-۷-۳. اوراق مشارکت دارای حق اختیار فروش و حق اختیار خرید
۷۷.....	فصل ۳: اوراق اجاره
۷۷.....	مقدمه
۷۸.....	۱. تعریف اوراق اجاره
۷۸.....	۲. ارکان انتشار اوراق اجاره در ایران
۸۲.....	۳. سازوکار انتشار اوراق اجاره
۸۲.....	۴. انواع اوراق اجاره
۸۳.....	۴-۱. انواع اوراق اجاره
۸۳.....	۴-۱-۱. با فرض تعدد فروشنده دارایی و مستأجر
۸۴.....	۴-۱-۲. با فرض اتحاد فروشنده دارایی و مستأجر
۸۶.....	۴-۲. انواع اوراق اجاره (بر اساس کاربرد)
۸۶.....	۴-۲-۱. اوراق اجاره تأمین مالی
۸۸.....	۴-۲-۲. اوراق اجاره به منظور تأمین نقدینگی
۸۹.....	۵. بازار ثانوی اوراق اجاره
۸۹.....	۶. بررسی فقهی اوراق اجاره
۹۰.....	۶-۱. تعریف عقد اجاره
۹۰.....	۶-۲. ویژگی‌های عقد اجاره
۹۱.....	۶-۳. ارکان عقد اجاره و شرایط آن
۹۱.....	۶-۳-۱. ایجاب و قبول
۹۱.....	۶-۳-۲. طرفین عقد
۹۲.....	۶-۳-۳. عوضین
۹۲.....	۶-۴. شرایط عین مستأجره و منافع آن
۹۳.....	۶-۵. شرایط عوض (اجاره بها)
۹۴.....	۶-۶. احکام اساسی عقد اجاره
۹۴.....	۶-۶-۱. تکالیف موجر
۹۴.....	۶-۶-۲. تکالیف مستأجر
۹۵.....	۶-۶-۳. احکام انحلال اجاره

۹۶	۴-۶-۶. سایر احکام اجاره
۹۷	۷-۶. تعریف عقد اجاره به شرط تملیک و ماهیت آن
۹۸	۸-۶. بررسی فقهی شبهه بیع العینه در اوراق اجاره
۱۰۳	۹-۶. بررسی فقهی اوراق اجاره مصون از تورم
۱۰۹	فصل ۴: اوراق مرابحه
۱۰۹	مقدمه
۱۱۰	۱. تعریف اوراق مرابحه
۱۱۰	۲. ارکان انتشار اوراق مرابحه
۱۱۱	۳. سازوکار انتشار اوراق مرابحه
۱۱۲	۴. انواع اوراق مرابحه
۱۱۲	۱-۴. اوراق مرابحه تأمین مالی خرید دارایی
۱۱۳	۲-۴. اوراق مرابحه تأمین نقدینگی
۱۱۴	۵. بررسی فقهی اوراق مرابحه
۱۱۴	۱-۵. تعریف عقد مرابحه
۱۱۴	۲-۵. شروط بیع مرابحه
۱۱۵	۳-۵. بررسی فقهی انواع اوراق مرابحه
۱۱۹	فصل ۵: اوراق منفعت
۱۱۹	مقدمه
۱۱۹	۱. تعریف اوراق منفعت
۱۲۰	۲. ارکان انتشار اوراق منفعت
۱۲۱	۳. سازوکار انتشار اوراق منفعت
۱۲۱	۴. انواع اوراق منفعت
۱۲۱	۱-۴. واگذاری منافع آتی مستمر حاصل از دارایی/ دارایی‌های فیزیکی بادوام
۱۲۳	۲-۴. واگذاری خدمات آینده
۱۲۴	۵. بازار ثانوی اوراق منفعت
۱۲۴	۶. بررسی فقهی اوراق منفعت
۱۲۶	۱-۶. بیع سلف منافع و خدمات
۱۲۶	۲-۶. اجاره منافع و خدمات

۱۲۸	۳-۶. صلح منافع و خدمات آینده
۱۲۹	فصل ۶: اوراق وکالت
۱۲۹	مقدمه
۱۳۰	۱. تعریف اوراق وکالت
۱۳۲	۲. ارکان انتشار اوراق وکالت
۱۳۳	۳. سازوکار انتشار اوراق وکالت
۱۳۴	۴. روش‌های پرداخت سود و تسویه اوراق
۱۳۵	۵. کارمزد وکیل
۱۳۵	۶. بررسی فقهی اوراق وکالت
۱۳۵	۱-۶. تعریف عقد وکالت
۱۳۶	۲-۶. ارکان عقد وکالت
۱۳۶	۳-۶. ماهیت عقد وکالت
۱۳۷	۴-۶. اقسام وکالت
۱۳۸	۵-۶. احکام اساسی وکالت
۱۴۰	۶-۶. لازم‌الوفاء بودن عقد وکالت و شروط ضمن آن
۱۴۳	۷-۶. چالش فقهی - حقوقی عقد وکالت و راهکار
۱۴۷	فصل ۷: اوراق خرید دین
۱۴۷	مقدمه
۱۴۸	۱. صکوک مبتنی و یا به پشتوانه دارایی
۱۴۹	۲. موضوع‌شناسی اوراق خرید دین
۱۵۰	۳. تعریف اوراق خرید دین
۱۵۱	۴. انواع اوراق خرید دین
۱۵۱	۱-۴. بنگاه‌های تجاری
۱۵۲	۲-۴. مؤسسات مالی تحت نظارت بانک مرکزی
۱۵۳	۵. مزایا و معایب اوراق خرید دین
۱۵۴	۶. سازوکار انتشار اوراق خرید دین
۱۵۷	۷. نظر کمیته تخصصی فقهی در مورد اوراق خرید دین
۱۵۸	۸. تحلیل فقهی اوراق خرید دین

۱۵۸	۸-۱. ماهیت دین
۱۶۰	۸-۲. اقسام دین
۱۶۰	۸-۳. خرید دین
۱۶۲	۸-۴. شرط واقعی بودن دین
۱۶۳	۸-۵. مستثنی بودن تسهیلات سلف در اوراق خرید دین
۱۶۴	۸-۶. پذیره نویسی اوراق خرید دین به قیمت بازار
۱۶۷	فصل ۸: اوراق رهنی
۱۶۷	مقدمه
۱۶۸	۱. تبدیل دارایی به اوراق بهادار
۱۶۹	۲. اوراق به پشتوانه دارایی
۱۶۹	۳. اقلام خارج از ترازنامه
۱۷۰	۴. تعریف اوراق رهنی
۱۷۰	۵. تاریخچه اوراق رهنی
۱۷۱	۶. انواع اوراق رهنی در نظام مالی رایج
۱۷۱	۶-۱. اوراق رهنی انتقال جریان وجوه
۱۷۲	۶-۲. تعهدات رهنی وثیقه دار
۱۷۴	۷. فرایند انتشار اوراق رهنی
۱۷۵	۸. مزایای انتشار اوراق رهنی
۱۷۷	۹. تجربه انتشار اوراق رهنی در ایران
۱۷۸	۱۰. سازوکار انتشار اوراق رهنی
۱۷۹	۱۱. نظر کمیته تخصصی فقهی
۱۸۰	۱۲. تبیین مصوبه کمیته فقهی
۱۸۱	۱۲-۱. ارکان عقد رهن
۱۸۱	۱۲-۱-۱. ایجاب و قبول
۱۸۲	۱۲-۱-۲. قبض
۱۸۳	۱۲-۲. عدم تجزیه عقد رهن
۱۸۴	۱۲-۳. تبعی و عینی بودن عقد رهن
۱۸۵	۱۲-۴. رهن دین

۱۸۷	۵-۱۲. تنزیل دین
۱۸۸	۶-۱۲. عقد وکالت
۱۸۹	فصل ۹: اوراق سفارش ساخت (استصناع)
۱۸۹	مقدمه
۱۸۹	۱. ماهیت اوراق سفارش ساخت
۱۹۱	۱-۱. تعریف استصناع
۱۹۱	۱-۲. ارکان قرارداد استصناع
۱۹۱	۱-۲-۱. طرفین قرارداد
۱۹۱	۱-۲-۲. ایجاب و قبول
۱۹۲	۱-۲-۳. عوضین
۱۹۲	۱-۲-۴. مدت عقد
۱۹۲	۲. انواع قرارداد استصناع
۱۹۳	۳. ماهیت فقهی قرارداد استصناع
۱۹۴	۳-۱. استصناع قرارداد باطل
۱۹۴	۳-۲. استصناع قرارداد صحیح
۱۹۵	۳-۲-۱. استصناع مصداقی از بیع سلف
۱۹۵	۳-۲-۲. استصناع به عنوان بیع مستقل
۱۹۶	۳-۲-۳. استصناع به عنوان اجاره یا جعاله
۱۹۷	۳-۲-۴. استصناع به عنوان قرارداد مستقل
۱۹۷	۳-۲-۵. استصناع در قالب قرارداد صلح
۱۹۸	۳-۳. دیدگاه کمیته فقهی سازمان بورس درباره ماهیت قرارداد استصناع
۱۹۸	۳-۴. انواع اوراق سفارش ساخت
۱۹۹	۳-۴-۱. اوراق سفارش ساخت موازی
۱۹۹	۳-۴-۲. اوراق سفارش ساخت و اجاره به شرط تملیک
۲۰۱	۳-۴-۳. اوراق سفارش ساخت قابل تبدیل به سهام
۲۰۲	۳-۴-۴. اوراق استصناع (با فرض وحدت بانی و سازنده)
۲۰۷	فصل ۱۰: اوراق سلف موازی استاندارد

مقدمه.....	۲۰۷
۱. ماهیت اوراق سلف.....	۲۰۸
۱-۱. تعریف بیع سلف.....	۲۰۹
۱-۲. ارکان بیع سلف.....	۲۰۹
۲. شرایط بیع سلف.....	۲۱۰
۳. مشکل ابزارسازی اوراق سلف.....	۲۱۱
۴. روش حل مشکل فقهی بازار ثانوی اوراق سلف.....	۲۱۲
۴-۱. تعریف حواله و ویژگی‌های آن.....	۲۱۳
۴-۲. تبیین راهکار قرارداد ترکیبی سلف موازی و حواله.....	۲۱۴
۵. بررسی فقهی شرط اختیار خرید و فروش برای پوشش ریسک.....	۲۱۵
۶. انواع اوراق سلف.....	۲۱۶
۶-۱. اوراق سلف با بازدهی نامعین.....	۲۱۶
۶-۲. اوراق سلف با حداقل بازدهی.....	۲۱۷
۶-۳. اوراق سلف با حداقل و حداکثر بازدهی.....	۲۱۹
۶-۴. بررسی فقهی انواع اوراق سلف.....	۲۲۰
۷. پذیره‌نویسی اوراق سلف موازی استاندارد به صرف یا به کسر.....	۲۲۱
فصل ۱۱: اسناد خزانه اسلامی.....	۲۲۳
مقدمه.....	۲۲۳
۱. راهکارهای پرداخت بدهی دولت.....	۲۲۴
۱-۱. استقراض از بانک مرکزی.....	۲۲۴
۱-۲. اوراق تسویه خزانه.....	۲۲۴
۱-۳. تأمین مالی از طریق بازار سرمایه.....	۲۲۵
۱-۳-۱. اسناد خزانه اسلامی.....	۲۲۵
۱-۳-۲. اوراق بهادار اسلامی (صکوک).....	۲۲۷
۲. تجربه انتشار اسناد خزانه در ایران.....	۲۲۷
۳. ماهیت اسناد خزانه اسلامی.....	۲۲۸
۴. تفاوت اسناد خزانه اسلامی با سایر اوراق.....	۲۲۹
۵. تأثیر انتشار اسناد خزانه اسلامی بر اقتصاد کلان.....	۲۳۰

۶. سازوکار اجرایی اسناد خزانه اسلامی	۲۳۲
۷. فرایند اجرایی دریافت اسناد خزانه اسلامی از نگاه پیمانکاران	۲۳۳
۸. مصوبه کمیته فقهی در مورد اسناد خزانه اسلامی	۲۳۳
۹. تبیین مصوبه کمیته فقهی با موضوع اسناد خزانه اسلامی	۲۳۵
۱۰. تحلیل فقهی اسناد خزانه اسلامی	۲۴۲
فصل ۱۲: اوراق گواهی ظرفیت	۲۴۳
مقدمه	۲۴۳
۱. تعریف اوراق گواهی ظرفیت و بازار ظرفیت	۲۴۴
۲. تعاریف پیشنهادی اوراق گواهی ظرفیت در بازار سرمایه	۲۴۵
۳. اهداف و مزایای اوراق گواهی ظرفیت	۲۴۵
۴. انواع بازارهای اوراق گواهی ظرفیت	۲۴۶
۴-۱. بازار نقدی اوراق گواهی ظرفیت	۲۴۶
۴-۲. بازار سلف گواهی ظرفیت	۲۴۷
۵. سازوکار معاملات اوراق گواهی ظرفیت در بازار نقدی	۲۴۷
۶. سازوکار معاملات اوراق گواهی ظرفیت در بازار سلف	۲۴۸
۷. سررسید سلف اوراق گواهی ظرفیت	۲۴۸
۸. تجارب بین‌المللی	۲۴۹
۹. ابهامات پیش‌رو	۲۴۹
۱۰. زیرساخت‌های لازم برای معاملات اوراق گواهی ظرفیت	۲۵۰
۱۱. تحلیل فقهی اوراق گواهی ظرفیت	۲۵۱
فصل ۱۳: اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۱
مقدمه	۲۶۱
۱. پیشینه اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۲
۲. مزایای اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۴
۳. سازوکار تخصیص اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۵
۴. نحوه تملک و استفاده از اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۶
۵. ویژگی‌های اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۶
۶. بررسی فقهی اوراق تسهیلات مسکن	۲۶۷

۲۶۸	۷. تبیین فقهی مصوبه کمیته فقهی
۲۶۸	۷-۱. عقد وکالت در اوراق تسهیلات مسکن
۲۶۹	۷-۲. قرارداد انتقال حق تقدم تسهیلات مسکن
۲۶۹	۷-۲-۱. عقد بیع
۲۷۱	۷-۲-۲. عقد صلح
۲۷۳	۸. اعتبار اوراق در مدت معین
۲۷۵	فصل ۱۴: گواهی سپرده کالایی
۲۷۵	مقدمه
۲۷۶	۱. عناصر نظام تأمین مالی از طریق گواهی سپرده کالایی
۲۷۷	۲. تعریف گواهی سپرده کالایی
۲۷۷	۳. کارکردهای گواهی سپرده کالایی
۲۷۸	۴. مزیت‌های گواهی سپرده کالایی
۲۷۸	۴-۱. از بُعد تأمین مالی
۲۷۸	۴-۲. از بُعد نگهداری کالا
۲۷۹	۴-۳. از بُعد معاملاتی
۲۸۰	۵. ویژگی‌های کالاهای مناسب برای راه‌اندازی گواهی سپرده کالایی
۲۸۰	۶. تجربه گواهی سپرده کالایی در بازار سرمایه ایران
۲۸۱	۷. فرایند پذیرش انبارها در بورس کالای ایران
۲۸۲	۸. فرایند پذیرش انبارها توسط شرکت بورس کالای ایران
۲۸۲	۸-۱. هزینه‌های انبارداری
۲۸۲	۸-۲. هزینه‌های انبارداری محصول در انبارهای مورد پذیرش شرکت بورس کالای ایران
۲۸۳	۹. نحوه صدور و ایجاد گواهی سپرده کالایی
۲۸۳	۱۰. فرایند عرضه محصول از طریق گواهی سپرده کالایی
۲۸۴	۱۱. فرایند خرید گواهی سپرده کالایی
۲۸۵	۱۱-۱. خروج کالا از انبار
۲۸۶	۱۲. فرایند توثیق گواهی سپرده کالایی
۲۹۱	۱۳. مدل عملیاتی معاملات گواهی سپرده کالایی مصوب کمیته فقهی

۲۹۳	۱۴. بررسی فقهی گواهی سپرده کالایی
۲۹۳	۱۴-۱. نظر کمیته فقهی
۲۹۳	۱۴-۲. تبیین نظر کمیته فقهی در موضوع گواهی سپرده کالایی
۲۹۴	۱۴-۲-۱. قالب قراردادی بیع در بازار اولی و ثانوی
۳۰۰	۱۴-۲-۲. وثیقه‌گذاری گواهی سپرده کالایی
۳۰۳	فصل ۱۵: اوراق بهادار بیمه اتکایی
۳۰۳	مقدمه
۳۰۴	۱. تعریف بیمه اتکایی
۳۰۵	۲. تعریف اوراق بیمه‌ای متعارف
۳۰۵	۳. مدل اوراق بیمه‌ای متعارف و ارکان آن
۳۰۶	۴. الگوی اوراق بیمه‌ای
۳۰۷	۵. انواع اوراق بیمه‌ای متعارف
۳۰۸	۵-۱. اوراق تضمین زیان صنعت
۳۰۹	۵-۲. اوراق سایدکار
۳۱۰	۵-۳. اوراق بلایای طبیعی
۳۱۱	۶. اوراق بیمه اتکایی در ایران
۳۱۱	۶-۱. تعریف اوراق بیمه اتکایی در ایران
۳۱۲	۶-۲. فرایند انتشار اوراق بیمه اتکایی
۳۱۳	۶-۳. ارکان انتشار اوراق بیمه اتکایی
۳۱۵	۶-۴. نظر کمیته تخصصی فقهی
۳۱۶	۶-۴-۱. تبیین فقهی مصوبه کمیته فقهی
۳۲۵	فصل ۱۶: اوراق مضاربه
۳۲۵	مقدمه
۳۲۵	۱. اوراق مضاربه
۳۲۶	۲. ماهیت اوراق مضاربه
۳۲۶	۳. ارکان انتشار اوراق مضاربه
۳۲۷	۴. انواع اوراق مضاربه
۳۲۷	۴-۱. اوراق مضاربه خاص

۳۲۹	۴-۲. اوراق مضاربه عام با سررسید.....
۳۲۹	۵. بازار ثانوی اوراق مضاربه .....
۳۳۰	۶. تبیین مصوبه کمیته فقهی با موضوع اوراق مضاربه .....
۳۳۰	۶-۱. تعریف عقد مضاربه .....
۳۳۱	۶-۲. ارکان عقد مضاربه .....
۳۳۱	۶-۲-۱. ایجاب و قبول .....
۳۳۱	۶-۲-۲. طرفین قرارداد .....
۳۳۱	۶-۲-۳. سرمایه .....
۳۳۲	۶-۲-۴. کار (عمل) .....
۳۳۳	۶-۲-۵. سود .....
۳۳۵	۶-۳. ماهیت عقد مضاربه .....
۳۳۶	۶-۴. احکام اساسی عقد مضاربه.....
۳۳۷	۶-۵. فقه اوراق مضاربه .....
۳۳۹	فصل ۱۷: اوراق وقف.....
۳۳۹	مقدمه .....
۳۴۰	۱. تعریف اوراق وقف .....
۳۴۱	۲. تفاوت اوراق وقف با اوراق قرض الحسنه .....
۳۴۱	۳. ارکان انتشار اوراق وقف .....
۳۴۳	۴. مدل عملیاتی اوراق وقف .....
۳۴۳	۴-۱. مرحله دورۀ ساخت پروژه .....
۳۴۶	۵. بازار ثانوی اوراق وقف .....
۳۴۶	۶. تجربه انتشار در ایران .....
۳۴۶	۷. بررسی فقهی اوراق وقف .....
۳۴۶	۷-۱. تعریف عقد وقف .....
۳۴۷	۷-۲. ارکان قرارداد وقف .....
۳۴۸	۷-۳. انواع وقف .....
۳۴۸	۷-۴. ماهیت وقف .....
۳۴۸	۷-۵. ملکیت وقف .....

۳۴۹	۶-۷. مدیریت وقف
۳۵۱	فصل ۱۸: گواهی صرفه جویی
۳۵۱	مقدمه
۳۵۵	۲. تأمین مالی طرح‌های نوآورانه کاهش مصرف انرژی
۳۵۵	۳. ظرفیت‌های قانونی برای راه‌اندازی
۳۵۶	۴. تعریف اوراق صرفه جویی انرژی
۳۵۸	۵. بازار گواهی‌های صرفه جویی انرژی در بورس
۳۵۹	۵-۱. بازار گواهی صرفه جویی انرژی نقدی (سررسید شده)
۳۶۱	۵-۲. بازار گواهی صرفه جویی انرژی سررسیددار (آتی)
۳۶۴	۶. مصوبه کمیته تخصصی فقهی
۳۶۵	۷. تبیین مصوبه کمیته تخصصی فقهی
۳۷۳	۷-۱. تبیین فقهی نوع دوم گواهی صرفه جویی انرژی
۳۷۷	بخش دوم: قراردادهای اسلامی بازار سرمایه
۳۷۹	فصل ۱۹: قرارداد آتی‌ها
۳۷۹	مقدمه
۳۸۰	۱. تعریف قرارداد آتی
۳۸۱	۲. طبقه‌بندی قرارداد آتی بر اساس دارایی پایه
۳۸۱	۲-۱. قرارداد آتی با دارایی پایه کالایی
۳۸۲	۲-۲. قرارداد آتی با دارایی پایه مالی
۳۸۲	۳. تحلیل اقتصادی قرارداد آتی
۳۸۲	۳-۱. کارکرد قراردادهای آتی
۳۸۶	۳-۲. پیامدهای منفی ابزارهای مشتقه
۳۸۸	۴. برخی اصطلاحات مربوط به قرارداد آتی
۳۹۲	۵. حساب عملیاتی مشتری (ودیعه)
۳۹۵	۶. فرایند تسویه روزانه، عملیات به‌روزرسانی و ویژگی‌های آن
۳۹۷	۷. تحویل کالا و تسویه نهایی
۴۰۰	۸. بررسی ماهیت فقهی انواع قالب‌های قراردادی در آتی
۴۰۴	۸-۱. نقد راهکارها و ارائه راهکار مطلوب

۴۰۵.....	۸-۲. تحلیل فقهی قرارداد آتی در قالب راهکار تعهد در برابر تعهد
۴۰۷.....	۸-۳. بررسی ماهیت حساب عملیاتی مشتری (ودیعه)
۴۰۷.....	۸-۳-۱. وجه التزام
۴۰۸.....	۸-۳-۲. بخشی از مبلغ پیش خرید
۴۰۸.....	۸-۳-۳. شرط ضمن عقد
۴۱۱.....	۸-۴. جمع‌بندی دیدگاه کمیته فقهی پیرامون ماهیت وجه تضمین (ودیعه)
۴۱۵.....	فصل ۲۰: قرارداد اختیار معامله
۴۱۵.....	مقدمه
۴۱۶.....	۱. تعریف اوراق اختیار معامله
۴۱۷.....	۲. مزیت‌های اقتصادی اوراق اختیار معامله
۴۱۷.....	۲-۱. فراهم ساختن یک ابزار مالی منعطف برای پوشش ریسک
۴۱۷.....	۲-۲. برآورد قیمت
۴۱۸.....	۲-۳. افزایش کارایی بازار
۴۱۸.....	۳. انواع اوراق اختیار معامله براساس موقعیت تعهدی
۴۱۹.....	۴. مواضع معاملاتی در اوراق اختیار معامله
۴۱۹.....	۵. انواع اوراق اختیار معامله براساس دارایی پایه
۴۲۰.....	۵-۱. اوراق اختیار معامله روی سهام
۴۲۰.....	۵-۲. اوراق اختیار معامله روی ارزها
۴۲۱.....	۵-۳. اوراق اختیار معامله روی شاخص‌ها
۴۲۱.....	۵-۴. اوراق اختیار معامله روی قراردادهای آتی
۴۲۲.....	۶. مشخصات اوراق اختیار معامله
۴۲۲.....	۶-۲. سررسید
۴۲۳.....	۶-۳. قیمت اعمال
۴۲۴.....	۶-۴. محدودیت‌های معاملاتی
۴۲۵.....	۶-۵. وجه تضمین و اقسام آن
۴۲۶.....	۶-۶. مشخصات قرارداد
۴۲۶.....	۶-۷. نحوه انجام معاملات اوراق اختیار معامله
۴۲۸.....	۷. معاملات اوراق اختیار معامله در بورس کالا

۴۳۱	۸. تحلیل فقهی اوراق اختیار معامله .....
۴۳۳	۸-۱. قالب‌های فقهی اوراق اختیار معامله .....
۴۳۳	۸-۱-۱. بیمه .....
۴۳۴	۸-۱-۲. بیع حق .....
۴۳۵	۸-۱-۳. عربون .....
۴۳۷	۸-۱-۴. عقد مستقل .....
۴۳۹	۸-۱-۵. وکالت .....
۴۴۰	۸-۱-۶. استفاده از شرط .....
۴۴۶	۸-۱-۷. صلح .....
۴۴۶	۸-۱-۸. جعاله .....
۴۴۶	۸-۲. شبهات فقهی اوراق اختیار معامله .....
۴۴۷	۸-۲-۱. قمار .....
۴۴۷	۸-۲-۲. غرر .....
۴۴۹	فصل ۲۱: قرارداد خرید اعتباری .....
۴۴۹	مقدمه .....
۴۵۰	۱. سازوکار متعارف خرید اعتباری سهام .....
۴۵۳	۲. حساب تضمین .....
۴۵۷	۳. بررسی فقهی خرید اعتباری سهام .....
۴۵۹	۳-۱. تبیین فقهی مصوبه کمیته فقهی .....
۴۵۹	۳-۱-۱. قرارداد جعاله به تعهد پرداخت .....
۴۶۱	۳-۱-۲. ترکیب مشارکت مدنی و مرابحه .....
۴۶۶	۳-۱-۳. بازنگری در الگوی پیشنهادی کمیته تخصصی فقهی .....
۴۷۱	فصل ۲۲: فروش استقراضی (فروش تعهدی) .....
۴۷۱	مقدمه .....
۴۷۲	۱. بررسی موضوعی فروش استقراضی .....
۴۷۵	۲. الگوی عملیاتی فروش استقراضی .....
۴۷۶	۳. انواع فروش استقراضی .....
۴۷۶	۳-۱. فروش استقراضی پوشش داده نشده .....

۴۷۸	۳-۲. فروش استقراضی پوشش داده شده
۴۷۹	۴. فروش استقراضی سهم در کشورهای اسلامی
۴۸۱	۵. بررسی فقهی فروش تعهدی
۴۸۳	۶. تبیین مصوبه کمیته فقهی
۴۸۵	فصل ۲۳: تأمین مالی مبتنی بر فروش سهام و دو اختیار معامله
۴۸۵	مقدمه
۴۸۶	۱. بررسی موضوع
۴۸۷	۲. سازوکار عملیاتی
۴۸۹	۳. مشخصات اوراق اختیار فروش تبعی
۴۹۰	۴. نحوه انجام معاملات
۴۹۰	۵. اعمال اختیار معامله تبعی
۴۹۳	۶. طرح تأمین مالی
۴۹۵	۷. دیدگاه کمیته تخصصی فقهی
۴۹۵	الف. مصوبه اول کمیته تخصصی فقهی
۴۹۵	ب. مصوبه دوم کمیته تخصصی فقهی
۴۹۷	۷-۱. تبیین مصوبه کمیته فقهی
۴۹۸	۷-۲. شبهه حیل ربا
۵۰۱	۷-۳. کاهش احتمال تحقق بیع العینه
۵۰۳	فصل ۲۴: قرارداد کشف پرمیوم
۵۰۳	مقدمه
۵۰۴	۱. تعریف قرارداد کشف پرمیوم و سازوکار آن
۵۰۷	۲. مزایای قرارداد کشف پرمیوم
۵۰۸	۳. بررسی فقهی قرارداد کشف پرمیوم
۵۰۹	۲. تبیین مصوبه کمیته فقهی
۵۱۱	۳. شبهه غری شدن معامله
۵۱۴	۳-۱. کشف پرمیوم در قالب تعهد به بیع
۵۱۶	۳-۲. کشف پرمیوم در قالب قرارداد صلح
۵۱۹	فصل ۲۵: معامله دارایی‌های فکری

مقدمه.....	۵۱۹
۱. تعریف دارایی فکری	۵۲۰
۲. بورس دارایی فکری	۵۲۱
۳. انواع دارایی‌های فکری	۵۲۳
۳-۱. اختراعات	۵۲۳
۳-۲. طرح‌های صنعتی	۵۲۳
۳-۳. علائم، علائم جمعی و نام‌های تجاری	۵۲۳
۴. شیوه‌های ممکن برای معامله دارایی فکری	۵۲۴
۴-۱. انتقال قطعی و همیشگی دارایی فکری	۵۲۴
۴-۲. واگذاری حق بهره‌برداری از دارایی فکری برای مدت معین	۵۲۴
۴-۳. واگذاری حق بهره‌برداری از دارایی فکری برای مقدار معین	۵۲۵
۴-۴. مشارکت مالک دارایی فکری با بهره‌بردار به صورت دائم یا برای مدت یا مقدار معین	۵۲۵
۴-۵. بررسی فقهی بازار دارایی‌های فکری	۵۲۵
۵. انواع مال	۵۲۶
۵-۱. بررسی فقهی دارایی فکری از نظر تقسیم‌بندی انواع مال	۵۲۷
۵-۲. عقود پیشنهادی در قالب شیوه‌های معامله دارایی‌های فکری	۵۲۸
۵-۲-۱. انتقال قطعی و همیشگی دارایی فکری	۵۲۸
۵-۲-۲. واگذاری حق بهره‌برداری از دارایی فکری برای مدت یا مقدار معین	۵۳۳
۵-۲-۳. مشارکت مالک دارایی فکری با بهره‌بردار به صورت دائم یا برای مدت یا مقدار معین	۵۳۶
فصل ۲۶: بورس بازی	۵۳۹
مقدمه	۵۳۹
۱. تعریف بورس بازی	۵۴۰
۲. تمایز بورس بازی و سرمایه‌گذاری	۵۴۲
۳. انواع بورس بازی	۵۴۳
۴. مزایا و معایب بورس بازی	۵۴۶
۵. تحلیل فقهی شبهات بورس بازی	۵۴۷

۵۵۴	۴. نتیجه‌گیری
۵۵۷	منابع
۵۷۷	نمایه

فهرست جداول و نمودارها

۶۰	نمودار ۱. ساختار عملیاتی اوراق مشارکت
۸۷	نمودار ۲. ساختار عملیاتی اوراق اجاره به‌منظور تأمین مالی
۱۱۳	نمودار ۳. ساختار عملیاتی انتشار اوراق مرابحه تأمین مالی خرید دارایی
۱۲۲	نمودار ۴. ساختار عملیاتی انتشار اوراق منفعت
۱۳۳	نمودار ۵. ساختار عملیاتی انتشار اوراق وکالت
۱۵۶	نمودار ۶. سازوکار انتشار اوراق خرید دین
۱۵۷	نمودار ۷. مدل عملیاتی انتشار اوراق خرید دین
۱۷۳	جدول ۱. تفاوت‌های میان انواع اوراق رهنی
۱۷۴	نمودار ۸. مدل عملیاتی انتشار اوراق رهنی
۱۹۹	نمودار ۹. فرایند عملیاتی انتشار اوراق سفارش ساخت موازی
۲۰۰	نمودار ۱۰. فرایند عملیاتی انتشار اوراق سفارش ساخت و اجاره به‌شرط تملیک
۲۰۲	نمودار ۱۱. فرایند عملیاتی انتشار اوراق سفارش ساخت قابل تبدیل به سهام
۲۱۷	نمودار ۱۲. فرایند عملیاتی انتشار اوراق سلف با بازدهی نامعین
۲۲۰	نمودار ۱۳. فرایند عملیاتی انتشار اوراق سلف با حداقل و حداکثر بازدهی
۲۳۰	جدول ۲. مقایسه اسناد خزانه با سایر اوراق موجود در بازار
۲۴۷	نمودار ۱۴. گردش معاملاتی اوراق گواهی ظرفیت
۲۴۸	نمودار ۱۵. سازوکار معاملات اوراق گواهی ظرفیت در بازار سلف
۲۴۹	نمودار ۱۶. سررسید سلف اوراق گواهی ظرفیت
۲۸۲	نمودار ۱۷. فرایند پذیرش انبارها توسط بورس کالای ایران
۲۸۲	نمودار ۱۸. فرایند پرداخت هزینه انبار
۲۸۳	نمودار ۱۹. فرایند صدور و ایجاد گواهی سپرده کالایی
۲۸۴	نمودار ۲۰. فرایند عرضه محصول از طریق گواهی سپرده کالایی
۲۸۵	نمودار ۲۱. فرایند خرید گواهی سپرده کالایی برای یک سرمایه‌گذار در بورس کالای ایران

نمودار ۲۲. مراحل خروج کالا از انبار توسط دارنده گواهی سپرده کالایی.....	۲۸۶
نمودار ۲۳. ارکان اصلی تأمین مالی از طریق گواهی سپرده کالایی و روابط میان آن	۲۸۷
نمودار ۲۴. فرایند توثیق گواهی سپرده کالایی در بازار سرمایه ایران	۲۹۱
نمودار ۲۵. مدل متعارف اوراق بیمه اتکایی	۳۰۶
نمودار ۲۶. طبقه‌بندی انواع اوراق بیمه‌ای.....	۳۱۱
نمودار ۲۷. الگوی عملیاتی انتشار اوراق بهادار بیمه‌ای.....	۳۱۴
نمودار ۲۸. مدل عملیاتی اوراق مضاربه خاص.....	۳۲۸
نمودار ۲۹. مدل عملیاتی انتشار اوراق وقف؛ مرحله اول	۳۴۴
نمودار ۳۰. مدل عملیاتی انتشار اوراق وقف؛ مرحله دوم	۳۴۵
نمودار ۳۱. مصرف سرانه کل انرژی.....	۳۵۱
نمودار ۳۲. قیمت اوراق صرفه جویی انرژی در برخی از کشورها.....	۳۵۴
جدول ۳. فاصله اعمال قیمت در اوراق اختیار معامله.....	۴۲۴
جدول ۴. محدودیت‌های معاملاتی در اوراق اختیار معامله.....	۴۲۵
جدول ۵. مشخصات زیرگروه هم‌ماه اوراق اختیار معامله سهام.....	۴۲۶
جدول ۶. مشخصات قرارداد اختیار معامله سکه طلای تمام در شرکت بورس کالای ایران	۴۲۸
نمودار ۳۳. سازوکار خرید اعتباری سهام در بازارهای سرمایه متعارف.....	۴۵۱
نمودار ۳۴. مدل عملیاتی فروش استقراضی.....	۴۷۶
نمودار ۳۵. نحوه انجام معامله فروش استقراضی پوشش داده نشده.....	۴۷۷
نمودار ۳۶. نحوه انجام معامله فروش استقراضی پوشش داده شده.....	۴۷۸
نمودار ۳۷. سازوکار عملیاتی تأمین مالی مبتنی بر دو اختیار معامله.....	۴۸۸
نمودار ۳۸. مراحل تسویه در معاملات کشف پرمیوم.....	۵۰۷
جدول ۷. انواع راهبردهای معاملاتی بورس بازان و کوتاه‌مدت	۵۴۴

پیشگفتار

بازار سرمایه اسلامی یکی از زیرنظام‌های نظام اقتصادی اسلام است و تفاوت ماهوی آن با بازار سرمایه متعارف در مبانی، اهداف، اصول، ابزارهای تأمین مالی، ابزارهای مدیریت ریسک و نهادهای مالی است که در بازار سرمایه اسلامی همه در چهارچوب تعالیم اقتصادی اسلام طراحی می‌شوند. بازار سرمایه اسلامی محل معامله دارایی‌ها و اوراق بهاداری است که همه بر اساس شریعت طراحی شده‌اند و بازیگران اصلی این بازار، اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی بر اساس مبانی، اهداف، احکام و اخلاق اقتصادی اسلام فعالیت می‌کنند.

از آنجاکه آغاز طراحی و به‌کارگیری بسیاری از محصولات، ابزارها و قراردادهای مالی، از کشورهای غربی بوده و بر اساس مبانی ارزشی و حقوقی آن‌ها شکل گرفته است، در مواردی با مبانی ارزشی، فقهی و حقوقی اسلام سازگار نیستند؛ از این‌رو اندیشمندان اقتصاد و مالی اسلامی کوشیده‌اند با بررسی این ابزارها و قراردادهای دیدگاه اسلام را درباره جواز یا عدم جواز

استفاده از آن‌ها اعلام کنند و براین اساس به اصلاح روش‌ها و ابزارهای موجود یا طراحی ابزارها و شیوه‌های جدید بپردازند.

در ایران با تصویب قانون بازار اوراق بهادار در سال ۱۳۸۴ و قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی در سال ۱۳۸۸، زمینه لازم برای طراحی و انتشار انواع مختلف ابزارهای مالی اسلامی جدید فراهم گردید. همچنین با توجه به لزوم توجه به مسائل شرعی و اسلامی در ارکان مختلف بازار سرمایه جمهوری اسلامی ایران و لزوم سازگاری تمام سازوکارها و فعالیت‌های بازار با موازین شریعت، ایده تشکیل کمیته فقهی مطرح گردید تا نظارت شرعی بر فعالیت‌های مختلف بازار سرمایه به صورت دقیق‌تر و شفاف‌تر صورت پذیرفته و نوآوری‌ها و طراحی‌های جدید بر اساس موازین فقهی مورد استفاده قرار گیرد؛ در این راستا، به استناد بند (۱۳) ماده (۷) قانون بازار اوراق بهادار و همچنین تشکیلات مصوب ۱۳۸۵/۹/۸ هیئت وزیران در خصوص تشکیل کمیته‌های تخصصی هیئت مدیره، دستورالعمل تشکیل و فعالیت کمیته تخصصی فقهی در تاریخ ۱۳۸۶/۲/۲۳ به تصویب رسید و کمیته فقهی مأموریت یافت تا به بررسی و ارائه نظر شرعی راجع به ابزارها، بازارها و نهادهای مالی در بازارهای مالی کشور پرداخته و دیدگاه‌ها و پیشنهادهای اصلاحی لازم را ارائه دهد. کمیته تخصصی فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار در راستای انجام وظایف خود، در حوزه‌های مختلف بازار سرمایه اسلامی، از جمله انواع قراردادها، ابزارها، معاملات و نهادهای مالی اسلامی اظهار نظر نموده و مصوبات متعددی ابلاغ کرده است. هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار هم با رعایت مصوبات این کمیته، به تدوین مقررات و تنظیم دستورالعمل و اساسنامه‌های مربوطه پرداخته است.

تاکنون طیف وسیعی از ابزارها و قراردادهای مالی در جلسات کمیته فقهی بررسی و تأیید شد که بسیاری از آن‌ها به مرحله انتشار نیز رسیده است.

انتشار اوراق بهادار اسلامی گامی مهم در راستای توسعه نظام تأمین مالی اسلامی در جمهوری اسلامی ایران و نقطه عطفی در استقرار بازار سرمایه اسلامی محسوب می‌گردد. در یک تقسیم‌بندی کلی، اوراق بهادار اسلامی را می‌توان بر اساس ماهیت قرارداد پایه فی مابین بانی و سرمایه‌گذاران به صورت زیر تقسیم‌بندی نمود:

- اوراق بهادار اسلامی مبتنی بر قراردادهای غیرانتفاعی نظیر اوراق وقف و اوراق قرض الحسنه؛
- اوراق بهادار اسلامی مبتنی بر قراردادهای انتفاعی مبادله‌ای نظیر اوراق اجاره، اوراق مرابحه، اوراق سلف، اوراق خرید دین، اوراق رهنی، اوراق سفارش ساخت؛
- اوراق بهادار اسلامی مبتنی بر قراردادهای انتفاعی مشارکتی نظیر اوراق مشارکت و اوراق مضاربه.

در کتاب حاضر، قراردادهای ابزارهای مالی منتشره در بازار سرمایه جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر مصوبات کمیته تخصصی فقهی و دستورالعمل‌های مرتبط مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این کتاب ابتدا موضوع‌شناسی دقیقی از هر ابزار یا قرارداد مالی ارائه شده، سپس دیدگاه کمیته فقهی در مورد آن ابزار یا قرارداد تبیین شده و در نهایت مبانی فقهی مرتبط با مصوبات کمیته فقهی مورد تحلیل قرار گرفته است. کتاب حاضر مشتمل بر دو بخش ابزارهای تأمین مالی اسلامی و قراردادهای معاملات مالی اسلامی است؛ در بخش اول، ابزارهای مختلف انتفاعی و غیرانتفاعی تأمین مالی اسلامی مصوب کمیته تخصصی فقهی تبیین شده است که عبارت‌اند از: اوراق وقف، اوراق مشارکت، اوراق اجاره، اوراق مرابحه، اوراق سلف موازی استاندارد، اوراق رهنی و خرید دین، اوراق منفعت، اسناد خزانه اسلامی، اوراق بیمه اتکایی، اوراق صرفه‌جویی انرژی و ....

بخش دوم کتاب به قراردادهای مالی اسلامی اختصاص دارد که در آن انواع قراردادهای تأمین مالی و پوشش ریسک اسلامی شامل قرارداد آتی، قرارداد اختیار معامله، قرارداد خرید اعتباری، قرارداد فروش استقراضی، قرارداد کشف پرمیوم، معامله دارایی های فکری و تأمین مالی مبتنی بر فروش سهام و دو اختیار معامله مورد بررسی قرار گرفته است.

مخاطبان این کتاب، اساتید دانشگاه، دانشجویان رشته های مالی، اقتصاد و حسابداری، فقه و حقوق، طلاب حوزه های علمیه و مسئولان، خبرگان و فعالان بازار سرمایه هستند. امید است این کتاب بتواند نقشی هرچند کوچک در اعتلای دانش مالی اسلامی و به طور خاص بازار سرمایه اسلامی کشور ایفا نماید. در پایان ضمن تشکر از همکاری مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی سازمان بورس و اوراق بهادار و همچنین گروه تخصصی اقتصاد اسلامی سازمان «سمت» که با ارزیابی خود به ارتقای ساختار و محتوای کتاب یاری رساندند، این کتاب به روح بلند استاد گران قدر جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر سیدعباس موسویان تقدیم می گردد که عمر پربرکت خویش را صرف اعتلای نظام مالی اسلامی نمودند.